

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Dziergawka

SSN Adam Roch

Protokolant Monika Zawadzka

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jarosława Szuberta
w sprawie **A.P.**

co do której umorzono postępowanie o przestępstwo z art. 217 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 5 lutego 2025 r.,

kasacji wniesionej przez prokuratora na niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt VI Ka 647/23,

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej

z dnia 12 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 1185/22,

1. uchyla wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach w zaskarżonej części i sprawę w tym zakresie przekazuje do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. K.U., Kancelaria Adwokacka w R., kuratora małoletniego I.P. kwotę 369 zł (trzysta sześćdziesiąt dziewięć złotych), w tym 23% VAT, tytułem podjęcia w imieniu pokrzywdzonego określonych czynności w

**postępowaniu kasacyjnym poprzez złożenie pisemnej odpowiedzi
na kasację.**

Anna Dziergawka

Ryszard Witkowski

Adam Roch

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej wyrokiem z 12 kwietnia 2023 r. sygn. akt II K 1185/22:

1. na mocy art. 66 § 1 i § 2 k.k. i art. 67 § 1 k.k. warunkowo umorzył postępowanie karne na okres 2 (dwóch) lat próby od uprawomocnienia się orzeczenia wobec A.P. oskarżonej o to, że:
 - a) w bliżej nieokreślonym dniu stycznia 2020 r., w domu przy ulicy (...) w T., poprzez przywiązanie małoletniego syna I.P. taśmą klejącą do krzeselka, naruszyła jego nietykalność cielesną, to jest o przestępstwo z art. 217 § 1 k.k.;
 - b) w dniu 19 marca 2022 r. w mieszkaniu przy ulicy (...)1 w R. poprzez uderzenie małoletniego syna B.P. w pośladki, naruszyła jego nietykalność cielesną, to jest o przestępstwo z art. 217 § 1 k.k.;
2. na mocy art. 67 § 2 k.k. oddał oskarżoną A.P. w okresie próby pod dozór kuratora.

W punktach 3 - 5 wyroku zawarł rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z 19 września 2023 r. sygn. akt VI Ka 647/23 zaskarżony wyrok:

1. uchylił w punkcie 1 w części, w zakresie czynu zarzucanego oskarżonej w punkcie I i na mocy art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie karne przeciwko A.P. o to, że w bliżej nieokreślonym dniu stycznia 2020 roku, w domu przy ulicy (...) w T., poprzez przywiązanie małoletniego syna I.P. taśmą klejącą do krzeselka, naruszyła jego nietykalność cielesną, to jest o przestępstwo z art. 217 § 1 k.k. z powodu przedawnienia karalności czynu, a

- kosztami procesu w sprawie w tej części obciążył Skarb Państwa;
2. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 i ustalił okres próby na 1 (jeden) rok;
 3. w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Nadto, w punktach 4 i 5 zawarł rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Kasację od wyroku sądu II instancji na niekorzyść oskarżonej wywiódł Prokurator Rejonowy w Rudzie Śląskiej, zaskarżając go w zakresie punktu pierwszego, zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa, a to przepisów art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 101 § 2 k.k., poprzez ich błędne zastosowanie i umorzenie postępowania karnego w stosunku do oskarżonej A.P. o przypisane jej w punkcie 1a) wyroku Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej z 12 kwietnia 2023 r. sygn. akt II K 1185/22, przestępstwo z art. 217 § 1 k.k., wobec przedawnienia jego karalności, co skutkowało uznaniem, iż zachodzi w sprawie bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., podczas gdy w realiach przedmiotowej sprawy, rozpoczęcie biegu rocznego terminu przedawnienia przestępstwa prywatnoscargowego rozpoczęło się nie z momentem, gdy małoletni pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy, lecz gdy o osobie sprawcy dowiedział się jego przedstawiciel ustawowy - kurator ustanowiony przez sąd rodzinny, co powoduje, iż zarówno w dacie wszczęcia śledztwa w dniu 25 kwietnia 2022 r., jak i w dacie wszczęcia postępowania przeciwko oskarżonej w dniu 4 listopada 2022 r., przedawnienie karalności zarzuconego oskarżonej w punkcie pierwszym aktu oskarżenia czynu z art. 217 § 1 k.k., nie nastąpiło.

Podnosząc powyższe zarzuty, oskarżyciel publiczny wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna.

Skarżący w kasacji prawidłowo zdefiniował problem w niniejszej sprawie, którym w układzie procesowym tego postępowania pozostaje zagadnienie ustalenia czy termin roczny przedawnienia karalności przestępstw prywatnoscargowych zawsze biegnie od czasu, kiedy pokrzywdzony dowiedział się o popełnieniu przestępstwa, zwłaszcza w odniesieniu do pokrzywdzonych małoletnich, którzy z

uwagi na brak zdolności procesowej, nie mogą samodzielnie działać i wykonywać swoich uprawnień. Co oczywiste, rozstrzygnięcie tego zagadnienia ma ścisły związek z wykładnią art. 101 § 2 k.k., której prawidłowość determinuje ocenę trafności stwierdzenia z urzędu przez sąd *ad quem* zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., a w konsekwencji, sposobu rozstrzygnięcia sprawy z zastosowaniem instytucji z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

Nawiązując do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, przypomnieć należy, iż przestępstwo prywatnoscargowe stypizowane w art. 217 § 1 k.k., przypisane oskarżonej A.P. w punkcie 1a) wyroku Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej z 12 kwietnia 2023 r., popełnione zostało w styczniu 2020 r. Pokrzywdzonym przestępstwem jest małoletni syn oskarżonej, I.P., który w czasie czynu miał raptem 2,5 roku. Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej, Wydział III Rodzinny i Nieletnich w dniu 17 czerwca 2022 r. ustanowił dla tego małoletniego pokrzywdzonego w sprawie III Nsm 707/22 kuratora w osobie adwokata K.U., celem reprezentowania nieporadnego małoletniego w postępowaniu karnym o sygn. akt [...], albowiem art. 98 § 2 k.r.i.o. wyłącza możliwość reprezentowania dziecka przez jednego z rodziców w przypadku czynności prawnych pomiędzy dzieckiem a drugim z rodziców, co tyczy się również postępowania karnego, w którym status oskarżonego ma jeden z rodziców (*zob. też uchwała SN z 30 września 2010 r. sygn. akt I KZP 10/10, OSNKW 2010/10/84, LEX 602769*). Co znamienne, kurator małoletniego o wszczęciu śledztwa o przestępstwo z art. 207 § 1a k.k. został zawiadomiony przez Prokuraturę Rejonową w Rudzie Śląskiej w dniu 28 czerwca 2022 r. Przy tak ukształtowanym, jak zaprezentowano powyżej, układzie procesowym, nie sposób podzielić stanowiska Sądu Okręgowego w Gliwicach, jakoby już w dniu 25 kwietnia 2022 r., kiedy wszczęto postępowanie przygotowawcze o czyn z art. 207 § 1a k.k., doszło do przedawnienia karalności popełnionego w styczniu 2020 r. na szkodę małoletniego I.P. przestępstwa z art. 217 § 1 k.k.

Z pisemnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku sądu odwoławczego wynika, iż uznał on apelację kuratora małoletniego I.P. za oczywiście bezzasadną, a jednocześnie dostrzegł z urzędu bezwzględną przyczynę odwoławczą w postaci przedawnienia karalności czynu przypisanego oskarżonej w punkcie 1a) wyroku

Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej. Sąd II instancji stwierdził, iż zgodnie z art. 101 § 2 k.k. karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 3 lat od czasu jego popełnienia. Zgodnie zaś z art. 102 § 1 k.k., jeżeli w okresie, o którym mowa w art. 101 k.k., wszczęto postępowanie, karalność przestępstw określonych w art. 101 § 1 k.k. ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach - z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu. Dla okresu przedawnienia przestępstwa prywatnoskargowego nie ma znaczenia, że prokurator objął taki czyn - jak miało to miejsce w toku postępowania przygotowawczego nadzorowanego pod sygn. akt [...] - ściganiem z urzędu. Zdaniem sądu odwoławczego, śledztwo w niniejszej sprawie zostało wszczęte już po upływie okresu roku, od kiedy pokrzywdzony dowiedział się o sprawcy przestępstwa, a zatem nie doszło do wydłużenia terminu przedawnienia zgodnie z przepisem art. 102 § 1 k.k. W konsekwencji w ocenie sądu odwoławczego zaistniała negatywna przesłanka procesowa wyrażona w art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., która stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., a której ujawnienie na etapie postępowania odwoławczego winno skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku w części i umorzeniem postępowania przeciwko A.P. o czyn z art. 217 § 1 k.k., popełniony w styczniu 2020 r.

Jednak bezdyskusyjne jest, iż przepis art. 101 § 2 k.k. nie rozstrzyga, jak należy obliczyć termin przedawnienia karalności przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni. Zgodnie z tym przepisem karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 3 lat od czasu jego popełnienia, ale z przepisów prawa karnego procesowego wynika z kolei, iż pokrzywdzony małoletni nie ma zdolności procesowej, nie może samodzielnie czynić użytku ze swoich uprawnień, w tym prawa do złożenia skargi prywatnej. W jego imieniu i na jego rzecz działać mogą jedynie osoby wymienione w art. 52 § 2 k.p.k., zatem przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęcią pozostaje małoletni, także kurator ustanowiony w sprawie przez sąd rodzinny na mocy art. 99 § 1 k.r.i.o. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.i.o.

Sąd odwoławczy zaproponował interpretację art. 101 § 2 k.k., opartą li tylko o wykładnię językową. Jej istota sprowadza się do wyjaśnienia znaczenia pojęć zawartych w przepisie na podstawie ich leksykalnego znaczenia oraz zasady pisowni (np. składni lub interpunkcji), tak w zakresie języka potocznie używanego, jak i języka prawniczego. Zgodnie z jej założeniami, przepisy każdego aktu prawnego winny być odczytywane w taki sposób, jaki wskazują reguły składniowe oraz normy znaczeniowe danego języka, co w oczywisty sposób generuje po stronie ustawodawcy obowiązek precyzyjnego i dokładnego ich formułowania. Jednak przepis art. 101 § 2 k.k. nie rozstrzyga, jak należy obliczyć termin przedawnienia karalności przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni. Sąd Okręgowy w Gliwicach uznając, iż w sprawie doszło do przedawnienia karalności jednego z czynów, kwalifikowanych z art. 217 § 1 k.k. swojego stanowiska w żaden sposób nie wyjaśnił, ograniczając się jedynie do analizy zaakceptowanych ustaleń stanu faktycznego przez pryzmat treści art. 101 § 2 k.k., wnioski z której uwzględnił, ferując zaskarżony wyrok reformatoryjny. Taka ścisła literalna wykładnia art. 101 § 2 k.k. doprowadziła do sytuacji, w której przedawnienie karalności nastąpiło, mimo że pokrzywdzony nie był w stanie wykonać swojego prawa, przed upływem terminu przedawnienia, który to skutek dotyczy przecież nie tylko każdego pokrzywdzonego małoletniego, ale i przykładowo ubezwłasnowolnionego. Ich prawa wykonuje bowiem przedstawiciel procesowy lub opiekun, którzy mogą też złożyć prywatny akt oskarżenia. Konsekwencją takiej wąskiej interpretacji jest oderwanie obiektywnie postrzeganej kompetencji do działania od wiedzy osoby, od której zależy wykonanie odpowiedniej czynności, a więc skorzystanie z tej kompetencji. Przyjmując taką wykładnię, należałoby dojść do wniosku, iż przedawnienie może nastąpić, zanim uprawniony do działania w procesie uzyskał informację niezbędną do wniesienia aktu oskarżenia, który przecież wymaga wskazania nie tylko czynu, ale i sprawcy. Taki wynik wykładni językowej w sposób oczywisty przeczy nie tylko formalnemu założeniu racjonalności ustawodawcy, ale także - racjonalności aksjologicznej, gdyż prawo powinno opierać się na określonym, akceptowanym w danym kręgu kulturowym systemie wartości. W przypadku aksjologicznych wątpliwości bądź braku aksjologicznej jednoznaczności i oczywistości zadaniem sędziego jest pełnienie funkcji polegającej na dokonywaniu

swoistej korekty aksjologicznej ustawodawcy. Funkcja ta jest realizowana przez sędziego w drodze wykładni prawa, nadającej przepisom odpowiedni sens i treść, przez ich odniesienie m.in. do systemu wartości i uwzględnienie aksjologii w procesie ich egzegezy. Zadaniem tej korekty jest zapewnienie równowagi pomiędzy *lex* a *ius*, co wynika z oczywistego faktu, iż każda skrajność jest niebezpieczna i szkodliwa dla praworządności. W realiach tej sprawy, gdzie ograniczenie się do gramatycznego brzmienia przepisu, a więc do wykładni ściśle językowej (uwzględnianie tylko *lex*), doprowadziło sąd *ad quem* do błędnego rezultatu wykładni, oderwanego od aksjologii *ratio legis* wprowadzenia instytucji przedawnienia przestępstw prywatnoscargowych w odniesieniu do małoletnich pokrzywdzonych, a w konsekwencji do zakwestionowania racjonalności ustawodawcy w kształtowaniu związanego z tą instytucją instrumentarium. Z tego powodu ze stanowiskiem sądu odwoławczego co do przedawnienia przestępstw prywatnoscargowych w odniesieniu do małoletnich osób pokrzywdzonych, które nie mogą działać i wykonywać samodzielnie swoich uprawnień, trudno się zgodzić. Liczenie terminu przedawnienia karalności czynu zabronionego popełnionego na szkodę 2,5 letniego dziecka *de facto* od dnia jego popełnienia jest najzwyczajniej nieuzasadnione. W tym konkretnie wypadku należy przyjąć zatem wymogi wykładni funkcjonalnej (celowościowej), która stoi na straży poszanowania porządku prawnego, w sytuacji gdy nie czynią temu zadość w stopniu należyтым pozostałe rodzaje wykładni, tj. językowa i systemowa. Odrzucenie wyniku wykładni językowej w realiach niniejszej sprawy umożliwia odwołanie się do dyrektywy argumentum *ad absurdum*, zgodnie z którą takie postąpienie uzasadnione jest zawsze, gdy wynik prowadzi do absurdalnych lub niemożliwych do zaakceptowania konsekwencji, *in concreto* ze względu na jego sprzeczność z *ratio legis* instytucji przedawnienia karalności przestępstw prywatnoscargowych. Za taką wykładnią przemawia zresztą nie tylko wzgląd prakseologiczny, czy zasada słuszności, ale i wykładnia historyczna (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 1981 r. sygn. akt VI KZP 6/81, OSNPG 1981, nr 7 poz. 79 wraz z glosą Wiesława Daszkiewicza, PiP 1982, nr 8 dot. wykładni art. 105 § 2 d.k.k. z 1969 r.). Nadto przyjęcie takiego poglądu pozwala na uniknięcie sprzecznych z istotą przedawnienia karalności skutków natury kryminalnopolitycznej (Marek Kulik,

„Przedawnienie karalności przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego”, PiP nr 7-8, 2013).

W świetle powyższego, zdaniem Sądu Najwyższego w niniejszym składzie, trafnie skarżący postuluje powiązanie biegu terminu z wiedzą tej osoby, która może działać, gdyż jej wiedza, nie zaś wiedza pokrzywdzonego, jest tu miarodajna. Stosownie do tego prawidłowa wykładania przepisu art. 101 § 2 k.k., która nie może być oderwana od treści art. 52 § 2 k.p.k. i art. 98 k.r.i.o., prowadzi do konstatacji, że **bieg rocznego terminu przedawnienia karalności przestępstw prywatnoskargowych w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest osoba małoletnia, winien być liczony od momentu, kiedy o osobie sprawcy dowiedziała się osoba, która jest przedstawicielem dziecka na gruncie postępowania karnego, a więc - przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 52 § 2 k.p.k.).** W przypadku, gdy dziecko nie może być reprezentowane przez któregokolwiek z rodziców z przyczyn wyrażonych w art. 98 § 2 k.r.i.o., osobą taką będzie kurator ustanowiony przez sąd rodzinny w trybie art. 99 § 1 k.r.i.o.

W postępowaniu ponownym sąd odwoławczy jeszcze raz, w tym wypadku z pełnym poszanowaniem zasad wynikających z treści art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., przeprowadzi procedurę kontroli instancyjnej i mając na uwadze wskazania Sądu Najwyższego (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.), wnikliwie przeanalizuje argumenty zamieszczone w uzasadnieniu kasacji prokuratora. Przeprowadzone postępowanie kontrolne sąd zwieńczy wydaniem orzeczenia, które będzie urzeczywistniało standard sprawiedliwości materialnej oraz proceduralnej i które - jeśli zaktualizuje się taka potrzeba - uzasadni w sposób odpowiadający wszystkim wymaganiom wynikającym z obowiązujących przepisów prawa.

Kierując się powyższą argumentacją, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

Anna Dziergawka

Ryszard Witkowski

Adam Roch

[WB]

r.g.

